

Prikaz knjige

Ricardo Luccio

Od duše do uma – Kratka povijest psihologije

Jastrebarsko, Naklada Slap, 2023.,
opseg: 206 str., format: 14 x 21 cm,
tvrdi uvez, ISBN 978-953-191-817-6

U izdanju Naklade Slap objavljen je prijevod knjige *Od duše do uma – Kratka povijest psihologije*, koju je na talijanskom jeziku napisao Riccardo Luccio, a na hrvatski izvrsno i tečno prevela Aleksandra Pokrajac Bulian. Original, pod naslovom *Dall'anima alla mente – Breve storia della psicologia*, objavila je 2014. godine nakladnička kuća Editori Laterza, Roma-Bari. U Premisi (11-13), na početku knjige, autor piše: „Htio sam govoriti o duši i njenoj sudbini ne u odnosu na naše tijelo, već s obzirom na psihologiju, moju znanost, koja se upravo zove znanost o duši, ali koja već više od stoljeća ne govori o duši.“

U knjizi autor kroz pet naslova – *Izum psihologije* (17-50), *Mjeriti dušu* (51-84), *Osloboditi se duše* (85-122), *Trijumf uma* (123-156) i *Svijet maka ili ptičica* (157-188), iznosi povijest razvoja znanosti psihologije na razumljiv, tečan, znanstven jezik, pri čemu je sačuvao nit vodilju razvoja psihologije, a pri tome navodeći i značajne detalje pojedinog pravca u razvoju psihologije.

Svih pet poglavlja donosi pregled razvoja psihologije i mogli bismo reći da Luccio prati kronološki razvoj psihologije u suvremenu znanost. Luccio pokazuje svu širinu razumijevanja psihologije i drugih znanosti koje su utjecale na njezin razvoj te prenosi znanje razumljivim jezikom, često se vraćajući eksperimen-

mentima, ili pak drugim konkretnim koracima, preko kojih su pojedini znanstvenici nastojali ili pak uspijevali dokazati pojedine svoje postavke i argumente. Nemoguće ih je sve navoditi, no knjiga je obogaćena višestrukim primjerima koji pomažu u razumijevanju određenih konstrukata i čini sadržaj knjige pitkijim.

Na prvim stranicama prvog poglavlja Luccio vješto sažima pojam duše citirajući već u prvoj rečenici prvog poglavlja Christiana Wolffa i njegovo djelo *Psychologia empirica*, da bi već na drugoj stranici, nakon Jamesa R. Angella i Johna B. Watsona naveo Marka Marulića, hrvatskog humanista, koji je oko 1520. godine skovao pojam „psichologia“. Za hrvatsko je govorno područje vrlo značajno što je Marulić na međunarodnoj razini prepoznat kao pravi znanstvenik. Autor svoje promišlja-

nje nastavlja drugim podnaslovom u prvom poglavlju Fizika duše vraćajući se na prve spomene duše kod Platona, zatim Aristotela (*De anima*), pa kod Alberta Velikog, Tome Akvinskog i drugih. Jasnije raščlanjivanje ovog pojma čitatelj može pronaći u sadržaju knjige.

Osim spomena Wilhelma Wundta, utemeljitelja strukturalizma i prvog osnovanog laboratorija za eksperimentalnu psihologiju u Leipzigu, Luccio donosi i mnoga druga značajna imena koja su doprinijela razvoju suvremene psihologije kao što su: Christian Wolff, Johann Friedrich Herbart, Wiliam James, James Rowland Angell, Clark Hull, Wilhelm Wundt, Ivan Petrovič Pavlov, Lew Semënovič Vygotsky, John B. Watson, Burrhus Frederic Skinner, Max Wertheimer, Noam Chomsky, Jean Piaget, Alan Turing, John Roger Searle, Ulric Neisser, Donald O. Hebb, Brenda Milner, Doreen Kimura, William R. Uttal, Giacomo Rizzolatti i mnogi drugi. Svaki je od navedenih autora ostavio značajan trag u uspostavljanju društvene znanosti psihologije ili su pak započeli s prekretnicama u razvoju moderne psihologije.

Dragocjeno je što autor iz „ropotarnice“ povijesti iznosi i mnoga značajna imena za razvoj psihologije, imena s kojima se redovito ne susrećemo u učenju o razvoju povijesti psihologije, kao što su npr. Jean-Téophile Desagulier, Pierre Bouguer, Paul Carus, Kenneth Craik te mnogi drugi moderniji psiholozi čija imena rjeđe susrećemo u literaturi, poput Edgara D. Adriana i Rafaela Lorentea de Nóa.

Autor donosi i pojedine detalje iz privatnog života važnih osoba u razvoju psihologije koji otvaraju i nova svjetla u razumijevanju borbi koje se pojavljuju u začecima mnogih znanosti ili važnih projekata. Pa tako navodi kako je laboratorij u Leipzigu prve dvije godine zapravo bio „privatna ustanova“ (prostoriya izvan Sveučilišta, u blagovaonici) koju je Wundt financirao sam (86. str.). Dragocjeno

je i što Luccio, osim perspektive razvoja psihologije, osvjetljava i problematične točke u pojedinim pravcima razvoja psihologije, npr. kod biheviorizma ili geštalta, što čitatelju olakšava razumijevanje razvoja psihologije te daje jedan širi uvid.

Pojmovi poput reprezentacija, percepcija i apercepcija, vrijeme reakcije, metoda pokušaja i pogreške, zavisna, nezavisna i interverirajuća varijabla, hipotetski konstrukt, zakon pregnantnosti i zakon prošlog iskustva, nativisti, empiristi, model polja, teorija jedinstvenog kanala, psiholingvistika, evolucijske studije, jedinstvena struktura za obradu informacija, svjesnost, kovarijanca, arousal, oslikavanje mozga, reverberantni krugovi, neurološka plauzibilnost, evocirani potencijal, neuroimaging, funkcionalna magnetska rezonancija, utjelovljeni i prošireni um, smješteni su u povijesni kontekst i govore o prvim, ali i daljnjim učinkovitim pokušajima stvaranja, a potom i razvoja psihologije kao eksperimentalne znanosti i njezina autonomnog razvoja, počevši od strukturalizma, funkcionalizma, biheviorizma, geštalta, kognitivizma, pa sve do najnovijih pravaca u psihologiji.

S obzirom na naslov knjige, autor na 99. str. piše: „Korištenje je izraza duša zabranjeno u psihološkim rječnicima, i to barem od 1911., kada je Angell, otac funkcionalizma, ustvrdio na godišnjem sastanku Američkog psihološkog udruženja da se izraz duša općenito primjenjivao na pretpostavljeni esencijalni duh ljudske osobnosti, koji ostaje i nakon smrti. Kao takav, povezan je s problemima koji se ne mogu riješiti uobičajenim empirijskim metodama. Psihologija, kao opća empirijska znanost, posljedično ga je prestala koristiti kao dio svoje terminologije.“ Pod utjecajem biheviorizma pojam duša prestao se upotrebljavati u Sjedinjenim Američkim Državama, a sličnu su sudbinu mogli doživjeti i pojmovi um i svijest, ističe autor. Ipak, pod utjecajem novih smjerova u psihologiji, to jest funkcionalizma, feno-

menizma, gešalt psihologije, ovi pojmovi ipak ostaju u svijetu psihologije.

Svakako je značajno primijetiti da je autor u četvrtom poglavlju, Trijumf uma, najveći dio svog promišljanja posvetio razvoju kognitivizma, ali i drugih dodirnih točaka, poput ekološkog i dinamičkog pristupa koji uzimaju u obzir ne samo pravila kibernetike nego i sustava unutar kojega se pojedinac kreće, u kojem se razvija u odnosu zajedno s drugim pojedincima. Na tragu toga upravo četvrto poglavlje autor završava podnaslovom Konekcionizam, čija se suština sastoji u modeliranju u smislu neuronskih mreža. Vrijedno je na tragu ova spomenuti da Luccio navodi PDP (Parallel Distributed Processing) kao jednu od grupa koje su radile na razumijevanju mreža, te je upravo PDP imao poziciju izvrsnosti, a čiji su predstavnici James L. McClelland i David E. Rumelhart. Knjiga na pojedinim mjestima nije samo od povijesne nego i „vizionarske“ važnosti, naime Luccio navodi kako se danas sve jasnije pojavljuju „hibridni“ modeli, moduli unutar kojih postoje strukture poput mreža te je to vjerojatno smjer istraživanja koji će prevladati u narednim godinama.

U zadnjem, petom poglavlju, naslovljenom Cvijet maka ili ptičica, čije se značenje riječi otkriva u zadnjem retku knjige, autor, zanimljivo, započinje podnaslovom stavljajući upitnik iza riječi Trijumf?, naravno nadovezujući se na prethodno poglavlje u kojem je govorio o trijumfu uma. I odmah na početku ovog poglavlja navodi dvije varijable koje su utjecale na promjenu u razumijevanju psihologije, a to su emocije i središnji živčani sustav, pri čemu veliku važnost ponovno imaju percepcija i pažnja, a zasluge novijih istraživanja bile su u tome što su pridonijela promjeni pasivne slike o ulozi živčanog sustava. Autor navodi: „ova su istraživanja pokazala da je mozak uvijek globalno, duboko uključen u sve kognitivne zadatke, a hemisferna asimetrija pomaže ne samo da bolje razjasnimo razli-

čite aspekte odnosa kognicija-mozak u njihovoj kompleksnosti, nego i bolje razumijemo stvarnu težinu mnogih naizgled jednostavnih zadataka“ (170. str.). Bilo bi gotovo nezamislivo da autor u knjizi nije spomenuo svoje sunarodnjake sa Sveučilišta iz Parme, na čelu s Giacomom Rizzolattijem, koji su otkrili zrcalne neurone, prvo kod majmuna, a zatim i kod čovjeka, otkrićem koje je imalo izniman utjecaj na neuroznanost i kognitivnu psihologiju. Luccio dio o zrcalnim neuronima zaključuje sljedećim riječima: „Ta istraživanja dokazuju postojanje neuralnoga supstrata koji leži u osnovi svakog socijalnog ponašanja. Štoviše, oni potvrđuju ono što je bila jedna od najdubljih intuicija Jerryja Fodora, velikoga filozofa uma. Za Fodora (1987) je glavni problem, a kojim se suočava filozof uma, objasniti kako se može dogoditi da se u većini slučajeva kada se namjera očituje drugima, ona razumije te gotovo uvijek provjerava njezino ostvarenje. Jedino objašnjenje, govorio je provokativno, jest da nam je povrh svake mentalne arhitekture Bog dao urođeni mehanizam posebno namijenjen tome. Zrcalne neurone?“ (178. str.)

Luccio daje zanimljive poticaje i uvide u dosadašnji tijek razvoja psihologije, sažimajući izvrsno bitne koraka u razumijevanju duge povijesti ne tako starog znanstvenog područja psihologije. Uz sve ovo dakako vrijedi istaknuti kako je Luccio, citirajući različite autore, donio i popis relevantne literature za obrađenu temu, čime se čitatelj može poslužiti na kraju knjige. Jedna stvar može za čitatelja ostati nerazriješena, a to je citat na španjolskom jeziku s početka knjige, koji će pak predanom čitatelju donijeti svjetlucanje u umu zbog čudesne poveznice početka i kraja knjige ako upiše spomenuti citat u najjednostavniji mrežni prevoditelj, primjerice Google Translate.

Možemo reći da je psihologija prošla svoj put autonomije i individuacije, odnosno separacije od ostalih znanosti, te da se danas kao autonomna znanost može otvarati interdisci-

plinarnom razgovoru s drugim znanostima tražeći ponovno kanale za razgovor o pojmovima koji mogu povezivati različite znanosti, kao što su um, mozak, duša, svijest.

Knjiga je izvršni pregled razumijevanja nastanka znanstvenog područja psihologije unu-

tar društvenih znanosti, te je kao takva prigodna ne samo za profesore psihologije nego i za studente te sve zainteresirane osobe koje se mogu obogatiti širinom razumijevanja nastanka ove danas tako popularne znanosti.

Andrea Vranić

Korespondencija: avranic@ffzg.hr

Online: 11.06.2024.